

Zdzisław Żywica

"Ewangelia według Świętego Mateusza 1-13: wstęp – przekład z oryginału – komentarz (Nowy Komentarz BiblijnyI

Forum Teologiczne 7, 179-182

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

także wydaje się ich ujęcie, wcale nie tak częste w tradycji teologicznej. Jednak dobra intuicja, duża erudycja i przystępny język czynią z tej pracy wartościową lekturę dla wszystkich, którzy chcą odkryć na nowo wielkie horyzonty misji Kościoła, zwłaszcza *misji ad gentes*. Ponadto książka ta powinna się znaleźć w zestawie lektur obowiązkowych dla misjologów, tym bardziej że jest niewiele prac o trynitarnym uzasadnieniu misji Kościoła w literaturze polskiej (jak również i obcojęzycznej), ale także ze względu na owo oryginalne, personalistyczne ujęcie, osadzone głęboko w myśli autora *Redemptoris missio* – wielkiej karty danej nam u progu XXI w.

ks. JAROSŁAW RÓŻAŃSKI OMI

Ks. Antoni Paciorek, *Ewangelia według świętego Mateusza 1–13. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz (Nowy Komentarz Biblijny I/1)*, Edycja św. Pawła, Częstochowa 2005, ss. 607.

Niemal w pięćdziesiątą rocznicę zainicjowania wydawania serii komentarzy do Biblii (*Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*), z inicjatywy środowiska biblistów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz przy współpracy całego środowiska biblijnego i teologicznego w Polsce, pod przewodnictwem trzech ośrodków: lubelskiego, warszawskiego i krakowskiego, zrodziła się inicjatywa wydania nowej serii komentarzy (Nowy Komentarz Biblijny – NKB), zarówno dla Ksiąg Starego (NKB ST), jak i Nowego Testamentu (NKB NT). Konieczność nowych opracowań komentarzy do wszystkich Ksiąg Pisma Świętego wynika z pojawienia się przez owe pięćdziesiąt lat nowych kierunków i metod badań oraz dobrze zorganizowanych i merytorycznie przygotowanych biblistów i teologów w silnych kadrowo i twórczo ośrodkach badawczych na licznych uniwersytetach polskich. Inicjatorzy nowej serii i autorzy poszczególnych tomów za cel postawili sobie dotarcie z wiedzą biblijną do bardzo szerokiego grona odbiorców, obejmującego zarówno środowiska naukowe biblistów i teologów, jak również te, które sami określają jako „uczestników procesu ewangelizacji” (s. 9). Zatem wielkie dzieło z zakresu egzegezy i teologii biblijnej jest skierowane do ogromnej rzeszy czytelników Ksiąg kanonu biblijnego, uwzględniając zarówno aspekt naukowy, jak i duszpastersko-ewangelizacyjny.

Wymiernym owocem podjętego wysiłku biblistów polskich jest pierwszy tom komentarza do trzynastu rozdziałów (1–13) Ewangelii Mateusza, autorstwa ks. Antoniego Paciorka, profesora Wydziału Teologicznego Katolickiego

Uniwersytetu Lubelskiego, otwierający serię NKB NT. Tom podzielono na dwie części. Pierwszą z nich jest *Wstęp*, który wprowadza w zasadniczy *corpus* dzieła składającego się z dwóch powtarzających się elementów: polskiego tłumaczenia greckiego tekstu Ewangelii oraz kilkuaspektowego komentarza.

Wstęp (ss. 23–65) poświęcony jest problematyce historyczno-literackiej Ewangelii. Autor komentarza wykazał się dużą starannością i podziwu godną znajomością problematyki, prezentując najpierw aktualny stan badań omawianych kwestii, a następnie podając własne rozwiązania diskutowanych zagadnień.

Pierwsze z omawianych zagadnień to problem struktury literackiej Ewangelii (ss. 25–28). Autor przedkłada trzy najbardziej znane i najczęściej przyjmowane z pewnymi modyfikacjami modele – chiastyczny, oparty na podziale Ewangelii Marka i pięciu ksiąg. Ten ostatni przyjmuje za punkt wyjścia w swoim komentarzu. Następnie podejmuje zagadnienie prehistorii tekstu Ewangelii, czyli jego pierwotnego kształtu, gdzie odnosi się najpierw do teorii „dwóch źródeł” i problemu pierwszeństwa Ewangelii Marka. Znacznie więcej miejsca poświęca problematyce źródła Q, omawiając trudności w jego odtworzeniu, tzw. minor agreements, jego zakres i strukturę, czas i miejsce powstania. Dalej odnosi się do takich kwestii, jak: wykorzystanie źródeł w Ewangelii Mateusza, teologiczne wpływy źródeł Marka i Q na Ewangelię, materiał własny Mateusza oraz specyfikę redakcyjnej pracy ewangelisty. Całość zamyka wykaz najnowszej bibliografii, co jest stałym elementem komentarza (na zakończenie każdego jego punktu). Jako trzeci w kolejności przedstawiony jest problem autorstwa oraz czasu definitywnej redakcji pierwszej Ewangelii (ss. 40–50). W odniesieniu do kwestii autorstwa omówione zostały opinie tradycyjne i ich trudności oraz zaprezentowane zostało własne, interesujące i konstruktywne rozwiązanie. W redaktorze greckiego kanonicznego tekstu Ewangelii A. Paciorek widzi anonimowego chrześcijanina z kręgu Mateusza Apostoła, który „sporządził dzieło analogiczne względem Marka, podając Mateusza jako pełnego autora najpierw ze względu na pochodzenie wykorzystanego materiału, ale także dla przydania dziełu autorytetu apostoelskiego. Pod takim tytułem: *według Mateusza*, Ewangelia znana jest już w pierwszych dekadach II w., czego świadectwem jest także Papiasz” (s. 45). W kwestii czasu ostatecznej redakcji dzieła wyczerpująco zostały omówione świadectwa zewnętrzne i wewnętrzne, ze szczególnym potraktowaniem problemu związanego ze złorzeczeniem przeciw chrześcijanom *birkat ha-minim* oraz relacji między synagogą a judeochrześcijańskim Kościołem po katastrofie roku 70, w okresie bardzo aktywnej działalności rabinów w Jamni, zmierzającej do rewitalizacji narodu żydowskiego, jego instytucji judaistycznej religii, wszystko to w atmosferze ostrej polemiki i wrogiej konfrontacji w stosunku do

dynamicznie rozwijającego się Kościoła chrześcijańskiego. Czas ostatecznej redakcji Ewangelii autor komentarza sytuuje w latach osiemdziesiątych. W punkcie czwartym omawia problematykę miejsca definitywnej redakcji dzieła i jego adresatów (ss. 50–58). Wymienia dotychczas zgłoszone propozycje wraz z argumentacjami: Aleksandrię, Jerozolimę lub ogólnie Palestynę, Cezareę Nadmorską, Fenicję, Edesę oraz Antiochię Syryjską – za którą sam również się opowiada. W drugim podpunkcie odnosi się do kwestii *adresatów* Ewangelii, czyli do Kościoła Mateuszowego, który określa jako wspólnotę o dość wyraźnej strukturze, składającej się z judeo- i etnochrześcijan, postrzegającą siebie jako dzieci (synów) Bożych i braci Jezusa. Wielu jej członków to *prorocy, sprawiedliwi i nauczyciele*. Ma już charakter Kościoła „miejskiego”, w miarę zamożnego, żyjącego najprawdopodobniej w Antiochii Syryjskiej lub jej okolicach. Boryka się jednak z wieloma napięciami i konfliktami wewnętrznymi wywoływanymi przez *falszywych proroków* i zewnętrznymi, jak prześladowania ze strony pogan i Żydów (s. 58). W ostatnim, piątym punkcie *Wstępu* (ss. 58–65), A. Paciorek omawia niektóre, bardziej charakterystyczne dla tej Ewangelii właściwości literackie, jak: semityzmy, upodobanie redaktora do liczb, struktury chiastyczne, inkluzyje, paralelizmy oraz redakcyjne rozszerzenia i dodatki do tradycji logiów. W drugim podpunkcie porusza kwestię gatunku literackiego, wyjaśniając nazwę „ewangelia” oraz gatunek zwany „bios”. Stwierdza, że z dużym prawdopodobieństwem należy przyjąć, że Mateusz Ewangelista był pierwszym autorem, który nazwał *ewangelią* dzieło przez siebie napisane, ukazujące naukę i działalność Jezusa Nazarejczyka – Mesjasza Izraela i Syna Bożego. W kwestii zaś gatunku „bios”, powołując się na G.N. Stanton konstataje: „Ewangelie – ze względu na swoją treść – stanowią jeden wspólny podgatunek w gatunku *bios*. Jego pierwsi czytelnicy instynktownie przyjmowali ją jako podgatunek grecko-rzymskiej biografii” (s. 65).

Zasadniczy *corpus* dzieła (ss. 69-572) określają następujące jego stałe elementy. Na początku każdego rozdziału autor zamieszcza zwięzłe omówienie najistotniejszych problemów dotyczących dłuższych sekcji Ewangelii. Pierwsze trzynaście rozdziałów dzieli na cztery sekcje, które wyznaczają rozdziały komentarza:

1. Wprowadzenie (1,1–2,23): narodzenie i dzieciństwo Jezusa
2. Głoszenie królestwa (3,1–7,29)
3. Działalność w Galilei (8,1–10,42)
4. Jezus wobec sprzeciwu (11,1–13,52)

Każda z czterech sekcji jest podzielona na mniejsze podsekcje materiału redakcyjnego, a te zawierają kolejno perykopy poddawane szczegółowemu objaśnieniu. Po podaniu polskiego tłumaczenia greckiego tekstu perykopy A. Paciorek w pierwszym etapie analizy podaje uwagi z zakresu krytyki tekstu (jeśli

istnieje taka potrzeba), a następnie w sposób obszerny i kompetentny przedstawia zagadnienia literacko-historyczne: strukturę perykopy, tradycję i redakcję tekstu oraz omawia również kwestie dotyczące gatunku i historyczności przekazu. W drugim etapie przeprowadza bardzo solidnie, szczegółowo i systematycznie objaśnienie tekstu, werwet po wersecie. W trzecim etapie objaśniania tekstu perykop Ewangelii autor komentarza ukazuje bogate i wieloaspektowe przesłanie kerygmatyczne, ułatwiając w ten sposób czytelnikowi wydobycie z omawianego tekstu orędzia ewangelicznego służącego osobistej i wspólnotowej refleksji. Tak jak we *Wstępie*, każdą omawianą perykopę zamyka wykaz najnowszej bibliografii, mogącej posłużyć zainteresowanym do dokładniejszego zgłębienia ewangelicznego przesłania analizowanego tekstu. Na szczególną uwagę zasługują również dwa ekskursy, jakie autor zamieszcza w komentarzu. Pierwszy dotyczy dziewiczego poczęcia Jezusa (ss. 99–103), drugi natomiast cudów Jezusa – jego pojęcia, historyczności i hermeneutyki (ss. 399–4–8).

Pierwszy tom komentarza zawiera starannie przygotowany wykaz skrótów (ss. 12–22), dodatkową bibliografię (ss. 573–583), skorowidz autorów (ss. 585–591) i tekstów biblijnych (ss. 594–604) oraz przejrzysty spis treści (ss. 605–607).

Reasumując, należy podkreślić bardzo wysoki walor merytoryczny i formalny omawianego komentarza. Bez wątpienia spełnia on w wysokim stopniu wymogi, jakie zostały mu postawione przez inicjatorów i zespół redakcyjny tej serii komentarzy biblijnych. Wypełnia długo istniejącą lukę, która – niestety przez wiele lat – kładła się cieniem na biblistyce polskiej. Należy wyrazić głęboką nadzieję, że przysłuży się owocnie wszystkim czytelnikom w całym bogactwie ich wieloaspektowego życia, nie tylko już wierzącym w Jezusa Mesjasza i Syna Bożego i żyjącym wewnątrz Kościoła, ale i jeszcze niewierzącym, lecz szukającym drogi do bogatej wiedzy biblijnej i o Biblii oraz drogi do królestwa niebieskiego.

ks. ZDZISŁAW ŻYWICA